

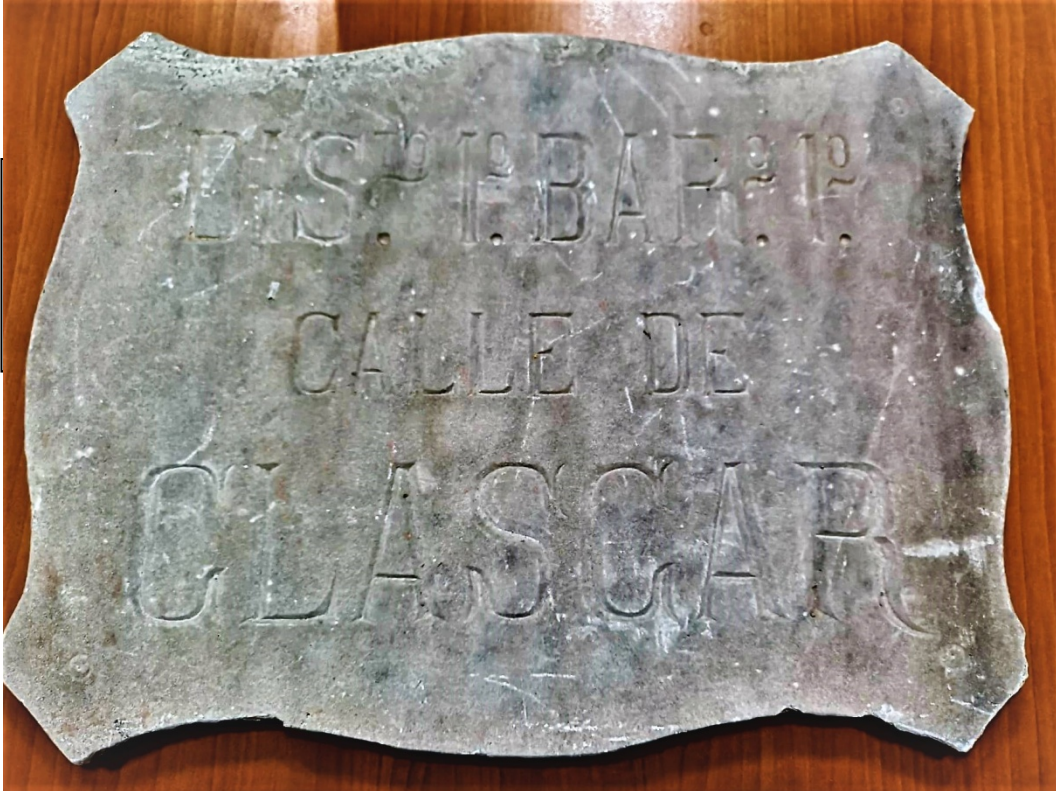
Informe:

**Documentació de la placa de carrer amb la
indicació:**

“DIS^o.1°. BAR^o. 1°. CALLE DE CLASCAR”

Joan Solé Bordes
Institut d'Estudis Penedesencs
Vilafranca del Penedès abril del 2021

**Placa del carrer d'Hermenegild Clascar
amb indicació de pertànyer al districte 1r., barri 1r.**

Amb tota probabilitat va ser col·locada després del 1902 a la façana de la casa Font-rodona, cantonada amb el carrer de Sant Julià on hi va romandre com a mínim fins després del 1979.

Les denominacions vials

Els noms dels carrers i espais públics de les poblacions, tret d'aquells indrets centrals com el carrer Major (a Vilafranca el carrer de la Cort) o les places de mercat (la del Blat o plaça Major o del Rei, la plaça de l'Oli) partien des de temps molt reculats de denominacions populars, de manera que en documents notariais medievals i moderns trobem la indicació: "el carrer dit de...", que habitualment podia referenciar el nom d'una família important que hi tenia la casa, com és el cas del vilafranquí carrer de Puigmoltó, també podia ser una edificació religiosa com el carrer de Sant Pere. En altres casos feien referència a alguna destinació, com el carrer de Sant Pau que enllaçava amb el camí que anava a la muntanya, o indicava algun ofici que hi tenia o havia tingut estatge, com el carrer d'Escudellers. Afirmava Mn. Trens que en aquells temps els noms dels carrers eren fruit "d'un acord mut i instintiu degut a un fet extraordinari, a una necessitat especial, o a una característica pròpia del carrer que es conservava per tradició i que ajudava a distingir-lo...".¹ Massanell creu que de tots aquests sistemes de denominació el més habitual era que "bastava que una de les famílies que hi tingués residència fos prou coneguda perquè el carrer no restés mancat de denominació".²

Com que cap nom de carrer tenia caràcter oficial ni la certificava cap inscripció situada en una paret, aquests van anar canviant amb el pas del temps i fins i tot van ser objecte de confusions o contradiccions, si el notari o funcionari públic que en feia una referència escrita era curós podia deixar constància de més d'un nom, així "carrer de las Moscas antigament dit lo carrer dels Coltellers"³, però també en trobem de poc atents que simplement feien fe pública del que se'ls deia, sense parar tampoc excessiu esment a la

¹ Esmentat per MASSANELL I ESCLASSANS, Antoni. 1985. *Petita història de les denominacions vials vilafranquines compreses dins el recinte que cloïa la muralla*. Fundació Antoni i Vicenç Mestres Jané. Vilafranca. p. 6. No hem localitzat la font de procedència del text de Manuel Trens.

² MASSANELL I ESCLASSANS, Antoni. 1985. *Ibidem*. p. 6.

³ TETAS PALAU, Lluís, 2015. *Noms de lloc del terme de Vilafranca del Penedès*. Institut d'Estudis Penedesencs p. 180

grafia del nom escrit o a la certesa de les dades, d'aquí els dubtes, errades i vacil·lacions en el tema que han quedat per a la història com és el cas del Vilafranquí carreró de Serraüls.⁴

Aquesta situació va començar a normalitzar-se al segle XIX quan es va establir un nomenclàtor oficial i es van situar plaques retolades a les cantonades d'inici i final de les principals vies. Massanell considera que les primeres denominacions vilafranquines amb caràcter oficial corresponen al trienni liberal o constitucional de 1820– 1823 quan la plaça Major o plaça del Rei va rebre el nom de plaça de la Constitució en reconeixement al text de Cadis de 1812 que va intentar treure el país de la política absolutista i instaurar un sistema de participació democràtica.⁵ Com remarca Lluís Tetas, però, la manca de documentació dels acords municipals anteriors a la segona meitat del segle XIX fa difícil concretar quines van ser les primeres denominacions oficialitzades, de manera que la certesa documental inicial en denominacions vials reconegudes per l'administració és del 18 de març de 1851.⁶

A més de facilitar les inscripcions i els registres oficials, les denominacions vials van començar a ser utilitzades, tot i que de forma molt limitada, pels serveis postals. Des de les poques dades de les que es disposa en aquest tema⁷ podem remarcar que Vilafranca exercia el paper de capital comarcal, de manera que rebia i expedia la correspondència per postes de les capitals catalanes i de les poblacions de la comarca. No cal dir que la quantitat de correspondència era molt limitada, d'un volum mínim si el comparem amb el segle XX, i sovint el més significatiu era el correu de caràcter oficial. A partir del segle XIX i especialment amb l'entrada en funcionament del sistema de segell postal, la comunicació escrita es generalitzà entre les classes socials acomodades i el comerç, però a nivell popular no va esdevenir habitual fins al segle XX, en aquest sentit cal tenir en compte que

⁴ MASSANELL I ESCLASSANS, Antoni. 1984. "La població jueva vilafranquina i lloc d'emplaçament del seu call i fossar". A: VV.AA. *Miscel·lània penedesenca 1983*. Institut d'Estudis Penedesencs. Vilafranca.

⁵ MASSANELL I ESCLASSANS, Antoni. 1985. *Ibidem*. p. 7,

⁶ TETAS PALAU, Lluís. 2015. *Noms de lloc...* p. 337.

⁷ L'hem estudiat amb detall a EROLES BENABARRE, Lluís i SOLÉ I BORDES, Joan. 2017. *Història postal i filatèlica de Vilafranca del Penedès*. Institut d'Estudis Penedesencs. Vilafranca

l'any 1900 el 38'21 per cent de la població vilafranquina de més de set anys d'edat era analfabeta⁸.

Molts documents prefilatèlics vilafranquins, és a dir anteriors al 1850, corresponen al petit comerç, cartes de l'àmbit botiguer en les que no consta el nom del carrer i tan sols el nom de la persona i la indicació: "comerç" o bé "del comerç", seguida del nom de la localitat. El servei de correus tenia com a base el coneixement veïnal així com els renoms en la denominació de les cases o les famílies que hi vivien i comptava amb la col·laboració dels establiments propers, botigues i obradors que sovint recollien el correu del veïnat. Cal deduir que amb la indicació de l'activitat del destinatari quedava suficientment acreditada l'adreça. També sovint, però, l'establiment era sols el punt de referència i el responsable d'aquest havia estat avisat que la carta corresponia a una persona determinada; aquest és el cas d'una de les més de seixanta cartes d'amor que el poeta Joan Francesc Carbó va adreçar a la seva promesa, la vilafranquina Maria del Remei Sallent Feliu, cartes que li arribaven a través d'un botiguer proper a casa seva, tot i que no es tractava pas, com algú potser podria arribar a imaginar, d'un festeig clandestí amb la complicitat del botiguer, tota vegada que estaven promesos i ell comptava amb els savis consells de Manuel Milà i Fontanals, cunyat de la noia i home d'estrictíssima moralitat..⁹

⁸ Condis, Carles. Assaig de topografia mèdica de Vilafranca del Penedès. (estudi inèdit). Vilafranca 1905. Sobre els aspectes generals vid. Moreno Claverias, Belén. Consum i condicions de vida a la Catalunya moderna. El Penedès 1670-1790. Ed. CCAP. Vilafranca 2007.

⁹ CARBÓ, Joan Francesc. Epistolari íntim a Maria del Remei Sallent. (Estudi i edició inèdits). Estudiad a EROLES BENABARRE, Lluís i SOLÉ I BORDES, Joan. 2017. *Història postal...* p.35.

La Vilafranca de la segona meitat del segle XIX

L'entrada en funcionament de la carretera a Barcelona per l'Ordal el 1803 i especialment l'arribada del ferrocarril el 1865 van comportar línies de creixement urbanístic vilafranquí que van acabar per fer desaparèixer la vila murada. Així el 1863 l'Ajuntament va encarregar a Miquel Elias Güell un plànol general de la ciutat que no es va portar a terme¹⁰, el mateix 1865 l'Ajuntament va encarregar a Modest Fossas, arquitecte del districte, un plànol de Vilafranca que establís les línies de creixement fora muralles, treball al que seguiria el 1866 el projecte d'alineació parcial del mestre d'obres Fèlix Sallent Pujador.¹¹

És en aquesta línia que Hermenegild Clascar en els seus anys al capdavant de l'alcaldia (1883– 1888) va promoure la urbanització de l'espai a l'entorn de la carretera de Sant Martí Sarroca i de la Llacuna el 1881¹² en el que llavors es denominava carrer dels Corders, tota vegada que acollia el treball d'aquests artesans de la vila després que el 1834 els fessin fora de la rambla de Sant Francesc amb motiu de la urbanització d'aquest espai.¹³

Possiblement va ser Narcís Güell Baltà, l'alcalde que va substituir Clascar a causa de la seva mort sobtada el 1888, qui va promoure que l'espai de la carretera de Sant Martí es denominés d'Hermenegild Clascar des de la cantonada del carrer Sant Julià per una banda i la del carrer de Sant Bernat per l'altra, fins a l'Era Enrajolada i la cruïlla amb el carrer Ponent. No va ser fins el 1893 que la primera part del carrer, des de la Font dels Alls fins al carrer de Sant Julià, va rebre el nom del general Prim.¹⁴ La denominació de carrer Progrés

¹⁰ ROSSELLÓ RAVENTÓS, Joan (et alt.). 1992. *Vilafranca del Penedès a través de la seva arquitectura. La ciutat que ens ha arribat*. Ajuntament de Vilafranca i Caixa Penedès. p.98.

¹¹ El plànol no ens és conegut i creiem que no s'ha conservat, la referència és de V[IDAL I VALENCIANO, Gaietà]. 1865. "El plan de ensanche". A: *El Eco del Panadés*. n.26. 25 de juny.p.2-3.. Al n. 28 de mateix setmanari, del 9 de juliol de 1865, a la darrera part d'aquest treball l'autor remarca la necessitat que l'Ajuntament s'apliqui a l'obertura de nous carrers.

¹² MAS i PERERA, Pere. 1932. *Vilafranca del Penedès*. Barcino. Barcelona. p.114.

¹³ TETAS PALAU, Lluís. 2015. *Noms de lloc...*p.83.

¹⁴ TETAS PALAU, Lluís. 2015. *Noms de lloc...* p. 122. MARTÍ SOLER, Josep. 2014. *Els carrers de Vilafranca del Penedès*. Andana. Vilafranca. p. 93.

des de l'Era Enrajolada fins a la sortida de la vila es va acordar un any abans, el 1892¹⁵. Tot plegat va configurar un carrer amb tres denominacions que popularment era conegut únicament com a carretera de Sant Martí.¹⁶

¹⁵ TETAS PALAU, Lluís. 2015. *Noms de lloc...*, p. 223

¹⁶ TETAS PALAU, Lluís. 2015. *Ibidem*. p. 259. A partir del 1963 la denominació és oficial per designar el que queda més enllà del carrer Progrés. MARTÍ, p. 186.

Hermenegild Clascar Castanys, notes biogràfiques

Nascut a Sant Quintí de Mediona el 1841 en l'àmbit d'una família hisendada, va realitzar estudis de Dret i Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona sota el magisteri, entre d'altres, de Manuel Milà i Fontanals.¹⁷ Establert a Vilafranca, es va casar amb Rosa Vallès Pagès de la família dels notaris Salvador i Narcís Vallès Batlle, i el matrimoni va passar a ocupar la casa senyorial de la família de la seva esposa al carrer de la Font, immoble que ben aviat seria conegut com a Cal Clascar i on els seus descendents van regentar un centre dedicat a l'ensenyament. Professionalment, Clascar va exercir en l'àmbit de la judicatura com a advocat, jutge de pau i de primera instància (1870), i registrador de la propietat (1875). Capità de la Milícia Nacional (1875)¹⁸ fou també diputat provincial durant la Primera República¹⁹; amb la restauració borbònica va passar a militar a les files del Partit Liberal Democràtic²⁰ i el 1883 va ocupar l'alcaldia de la vila fins el 8 d'abril 1888 quan la mort el va sorprendre ben jove, encara en la labor de primera autoritat municipal.²¹

A més d'aquests càrrecs oficials, Clascar va desenvolupar una àmplia labor social i cultural, així el 1877, un any després de la fundació del Centro Agrícola del Penedès, popularment conegut com l'Agrícola, amb Joan Casas i Pere Alagret van crear a l'entorn de l'entitat l'"Asociación de propietarios para la vigilancia rural" amb la finalitat de lluitar contra els robatoris agraris a les seves propietats²². El 1877 trobem els primers treballs amb la seva signatura –en algun cas com a Ermengol Clascar– a les pàgines primer del setmanari *El*

¹⁷ Al fons familiar dels Clascar i els Vallès es conserven cartes de Manuel Milà i Fontanals adreçades a Hermenegild Clascar i també de Gaietà Vidal i Valenciano, Josep Torras i Bages, Antoni Estalella, i Eduard Vidal i Valenciano, entre altres.

¹⁸ TETAS PALAU, Lluís. 2015. *Noms de lloc...* p. 131.

¹⁹ MARTÍ SOLER, Josep. 2014. *Els carrers...*, p. 99

²⁰ Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès (ACAP) Crida a la reunió del Partit Liberal Democràtic de cara a les eleccions del 1879, signa el primer Hermenegild Clascar Castanys. Fons Freixas. Lligall 10.1.

²¹ *El Labriego*, 29 d'abril de 1888, hi ha una àmplia nota biogràfica a l'exemplar del 31 de mai.

²² Q. G. [Quintí GARRIGÓ, pseudònim d'ALAGRET I VILARÓ, Pere]. 1887. *Apuntes històricas*. Impremta Alagret. Vilafranca.

*Panadès*²³; en desaparèixer aquest, del quinzenal *El Labriego*, escrits dedicats a temes agraris. El 15 d'octubre de 1879 es va començar a parlar de la fundació d'una caixa d'estalvis i el 31 de març de 1880 s'assegurava que s'havia constituït la Junta de Govern de l'entitat, nascuda a l'entorn de l'Agrícola, amb Frederic Macià, Lluís Álvarez, Josep Álvarez, Antoni Morgades, Agustí Campllonch, Hermenegild Clascar, Josep Girona Capellades i Joaquim Martorell, el projecte no va tirar endavant tot i que el 30 d'abril de 1881 es parlava de crear un banc.²⁴

Afeccionat també als àmbits de la creació literària, Hermenegild Clascar va publicar algun poema a la premsa local²⁵, com el del 15 de novembre de 1879. Aquest mateix any va ser nomenat cronista de la vila, distinció simbòlica tot i que es deia que la seva funció era donar continuïtat a la crònica del Llibre Verd de Vilafranca. A la mort de Manuel Milà i Fontanals, el juliol del 1884, va publicar també un article necrològic a l'entorn de qui havia estat el seu mestre.²⁶ Algunes de les seves poesies es va aplegar finalment al volum *Espigolada*, recull de creacions d'escriptors penedesencs, publicat el 1901.²⁷

Es conserva correspondència de la seva intervenció en el litigi que cap a 1870 es va plantejar amb Vilanova sobre la capitalitat del partit judicial que fins llavors era de Vilafranca i que va quedar exposat en l'informe de 29 folis: *Exposición que el Ayuntamiento Constitucional de Villafranca del Panadés llevó a la Diputación Provincial de Barcelona con motivo de la circular de 12 de diciembre de 1872, alegando las razones y circunstancias que militan para que dicha villa sea declarada Capital de Tribunal de Partido de su nombre, según lo propone la Comisión de División Judicial del Reino.*²⁸

²³ MAS I JORNET, Claudi. "Notes sobre el moviment intel·lectual i artístic de Vilafranca del Panadès durant el segle XIX" A: MARTORELL I PAÑELLAS, Antoni (et. alt). 1902. 2010. *El Penedès al segle XIX*. Centre Catalanista. Institut d'Estudis Penedesencs. Vilafranca. p.208.

²⁴ Notes diverses a les pàgines d'*El Labriego* en les dates esmentades.

²⁵ *El Labriego*, 15 de novembre de 1879

²⁶ *El Labriego*, 15 de juliol de 1884.

²⁷ VV.AA. 1901. *Espigolada. Poesias d'autors del Panades*. Panadés Nou. Biblioteca del Panadés Nou. Sèrie primera., publicat en 26 fascicles al setmanari *Panadés Nou*, al llarg del 1901.

²⁸ Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès. ACAP. Fons Freixas. Lligall 10.2.

El 1880 i 1881 Clascar va ocupar la presidència del Centre Agrícola del Penedès, justament en els anys que l'entitat cercava l'estatge definitiu que encara no tenia. El 25 de febrer de 1883 el trobem exercint de secretari de l'anomenada Sociedad Anónima de Aguas Potables de Vilafranca del Panadés.²⁹ El maig de 1883 va passar a exercir el càrrec de regidor del consistori municipal vilafranquí³⁰ i el juliol d'aquell mateix any va ser promogut a alcalde de la població³¹, etapa de la que es destaquen importants millores a l'edifici de la caserna.³² El 1887 va promoure la fundació del Col·legi de Sant Ramon de Penyafort per a l'educació cristiana dels nois vilafranquins, en la línia del Col·legi de Sant Elies per a nenes que havia obert les seves portes el 1881, i va ser aquell mateix octubre de 1887 que va presidir l'acte inaugural del nou col·legi del pare Manyanet.³³ Sobre aquest moment històric Antoni Sabaté Mill escriu:

...la vila es trobava al punt dolç de la seva prosperitat econòmica i de les reformes urbanes. La vara d'alcalde havia anat a parara mans d'un dels homes més íntegres, actius, eficaços i intel·ligents– que han passat per la Casa Gran: l'advocat Hermenegild Clascar. Fou sota la seva presidència que es constituí per primera vegada el Consell Administratiu d'un col·legi que portava el nom de Sant Ramon de Penyafort, instal·lat de poc com a simple llogater al palau del marquès d'Alfarràs...³⁴

Per iniciativa de Clascar i del rector de Santa Maria, Pere Garriga, aquest mateix any 1887 es va atorgar a la congregació de les germanes Filles de Sant Josep –les Josefines popularment conegudes com les “monges de la vetlla”– un edifici al carrer Ponent, cantonada amb el que després seria carrer Progrés, per tal que una comunitat s'hi instal·lés i oferís els seus serveis d'atenció als malalts. Sabaté Mill creu que aquesta

²⁹ *El Labriego*, 15 de febrer de 1883.

³⁰ *El Labriego*, 13 de maig de 1883.

³¹ *El Labriego*, 15 de juliol de 1883.

³² ESCLASSANS I MILÀ, Ramon. “Estudi crític- històric del Penedès en el segle XIX”. A: MARTORELL I PAÑELLAS, Antoni (et. alt). 1902. 2010. *El Penedès al segle XIX*. Centre Catalanista. Institut d'Estudis Penedesencs. Vilafranca. p.149.

³³ *El Labriego*, 16 d'octubre de 1887.

³⁴ SABATÉ MILL, Antoni. 1994. *De prop i de lluny. La vila i alguna gent*. Vol. I. p. 104.

comunitat es va constituir el 24 de març de 1887 amb un total de vuit germanes que s'haurien instal·lat a l'edifici conegut com a Casa de Moralitat³⁵.

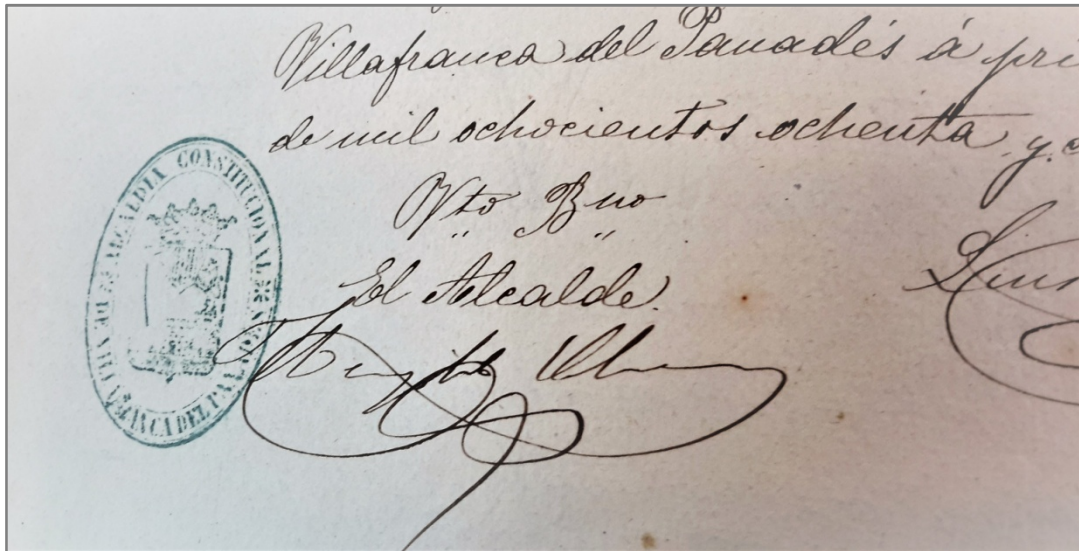
De Clascar va deixar escrit Claudi Mas i Jornet:

*L'Hermenegild Clascar, de Sant Quintí de Mediona, exercí durant molts anys l'advocacia a Vilafranca, on morí sent-ne alcalde a 9 d'abril de 1888, havent sigut diputat provincial en temps de la República. Com alcalde demostrà bon timó i molta energia, obrí alguns carrers, el 24 de març del 1887 establí la Casa de les Germanes Serves de Sant Josep, dedicades a cuidar els malalts de les famílies de la vila, i dugué a felix terme altres útils iniciatives, mirant amb especial sol·licitud tot allò referent a l'ensenyança. A son enterro es pot dir que hi concorregué tota la població, testimoni eloqüent del general apreci que se li duia, que quedà de nou patentitzat en la làpida que l'Ajuntament col·locà al local de la Biblioteca Popular, dedicada a son bon record, com també dant son nom a un de nostres carrers més espaiosos.*³⁶

³⁵ SABATÉ MILL, Antoni. 1987. *1er Centenari de la presència de les GG. Filles de Sant Josep a Vilafranca*. Ed. Caixa Penedès 1987. Sobre l'edifici vid. SOLÉ BORDES, Joan. 2015. "La "Casa de moralitat" i l'asil del Carme de nenes orfes de Vilafranca". A: *del Penedès*. n. 32. Institut d'Estudis Penedesencs. Vilafranca.

³⁶ MAS I JORNET, Claudi. 1902-2010. "Notes..." p. 209

Signatura d'Hermenegild Clascar en un document municipal vilafranquí dels seus anys d'alcalde, amb el segell de l'alcaldia (ACAP. Arxiu Municipal de Vilafranca. Lligall G- 21)

La divisió en districtes i barris

Laura Fortuny, de l'Arxiu Històric de Barcelona, recorda que a la capital catalana el 1847 es va acabar amb la tradicional divisió per quaters i es va passar als districtes i dins de cada un d'aquests els barris i per tal de fer-ho conèixer el 1850 es va idear la col·locació d'unes làpides retolatòries que indicaven el districte, el barri i el nom del carrer, una part de les quals han perdurat fins als nostres dies.³⁷ Aquesta estructuració de la quadricula urbana tenia com a finalitat l'organització de serveis públics tot i que a poblacions de les dimensions de la capital penedesenca, tal i com ja hem comentat, no afectava el servei de repartiment del correu, però sí que va ser d'imprescindible utilitat per a la labor dels serenos i vigilants nocturns, de manera que a Vilafranca, a la dècada del 1850, ja es va assignar un barri a cada sereno³⁸ i el 1861 ja eren cinc serenos³⁹ i el 1890 quatre serenos i un caporal.⁴⁰

Maria Àngels Alió remarca que a Vilafranca a la fi del segle XIX havia començat a manifestar-se una tendència a la diferenciació en el recinte històric distingint entre les àrees centrals i la resta del casc antic, determinat per circumstàncies com el seu abandonament per l'absència d'intervencions urbanístiques.⁴¹ Per la mida de les línies de façana Alió estableix entre 1865 i 1938 un total de sis barris: Centre, Poble Nou, Sant Pere, Raval, les Clotes i Molí d'en Rovira.⁴²

La pregunta és si aquests barris estaven administrativament determinats, tot i que a efectes del servei de serenos ho havia d'estar com a mínim a nivell de reglament d'organització interna, un servei que a finals del segle XIX tenia a veure també amb el d'enllumenat públic de gas, de manera que ens consta que l'any 1891 el fanal n. 34 era el del carrer del campanar, el n. 97 era el del carrer de Santa Digna cantonada amb el carrer

³⁷ A twitter <https://twitter.com/lfbonet?lang=ca>. Al web:

<https://ajuntament.barcelona.cat/arxiunicipal/ca> [consulta 11 d'abril del 2021]

³⁸ MARTÍN IGLESIAS; Alberto i SANCHO PARÍS, Daniel. 2014. *Història de la policia local de Vilafranca del Penedès (1884- 2014) i altres cossos de seguretat municipal*. Ajuntament. Vilafranca. p.73.

³⁹ MARTÍN IGLESIAS; Alberto i SANCHO PARÍS, Daniel. 2014. *Ibidem*. p.73.

⁴⁰ MARTÍN IGLESIAS; Alberto i SANCHO PARÍS, Daniel. 2014. *Ibidem*. p.79.

⁴¹ ALIÓ, M. Àngels. 1986. *Projectes i realitat d'un procés urbà decimonònic. Vilafranca del Penedès 1865- 1939*. Universitat de Barcelona. p. 80.

⁴² ALIÓ, M. Àngels. 1986. *Ibidem*. p. 71.

Migdia, el n. 61 era situat a la plaça de la Constitució, el n. 86 era al carrer de Santa Clara i el n. 189 al parc del Tívoli.⁴³

El 1897 ja trobem un doble servei: el municipal i en algunes zones el de vigilants nocturns pagats per particulars. El 1914 el servei de serenos i vigilància nocturna era format per quatre persones, però hi havia zones com el carrer Comerç que no comptaven amb vigilància nocturna,⁴⁴ es tractava d'un sistema mixt que ja hem vist a nivell de l'entorn rural quan el 1877 Clascar va ser un dels promotors de l'"Asociación de propietarios para la vigilància rural" amb la finalitat de lluitar contra els robatoris de productes agraris a les seves propietats.

En definitiva, Vilafranca va acabar adoptant l'estructura organitzativa barcelonina en barris i districtes, tot i que tingués poca aplicació a efectes pràctics. Així el 1902, en l'etapa de l'alcalde Martí Cortina Regull, es van aprovar les ordenances municipals de la població que en el seu capítol segon, article 19 establien el que literalment constava així:

Considérase dividida la Villa para su administración en tres Distritos y cuatro Barrios llamados de la Casa Consistorial, del Mercado, de la Santísima Trinidad y del Hospital, comprendiendo cada distrito las calles siguientes:

DISTRITO 1º– Casa Consistorial.

SECCIÓN ÚNICA: – Calles de Alfarrás– Cera– Clascar– Coll– Cort– Ferrán– General Prim– Oriol– Paloma– Poniente– Plaza de Jaime 1º– Plaza de Santa Maria– Progreso– San Pedro– San Pablo– Santa Maria– San Julián– San Bernardo– San Antonio– San Félix– Vidal y Casas del término.

⁴³ Volem creure que l'assignació d'aquesta numeració era aleatòria i potser corresponia en alguna de les seves xifres a un o altre barri, és impossible creure que la capital penedesenca tingués ni mig centenar de fanals d'enllumenat públic. MARTÍN IGLESIAS; Alberto i SANCHO PARÍS, Daniel. 2014. *Historia....* p. 81.

⁴⁴ MARTÍN IGLESIAS; Alberto i SANCHO PARÍS, Daniel. 2014. *Ibidem.* p.84

DISTRITO 2º– Del Mercado.

SECCIÓN ÚNICA:– Calles de Arrabal de la Fuente– Baños– Bonaire– Callejón del Aceite– Campanario– Cort– Escudillers– Ferran– Fruta– Galcerán– Graupera– Herreros– Montserrat– Muralla de Vallets– Plaza de la Constitución– Plaza del Aceite– Plaza de Milá– Poniente– San Pablo– Santa Magdalena– Trinitarios– Vall del Castell– Peguera y San Jorge.

DISTRITO 3º– Trinidad y Hospital

SECCIÓN PRIMERA:– Calles de Barcelona– Carmen– Comercio– Cid– Dos de Mayo– Fuente– Libertad– Luna– Misser Rufet– Norte– Oriente– Parellada– Plaza Estación o República– Plaza del Triángulo– Pinas– Pou de la Pina– Puigmoltó– Quinta del Gallo– Santa Clara– Santa Digna– San Magín– San Raimundo– Sol– Igualada– General Zurbano– Magarola– Plaza Puigmoltó– San Sebastián– San Jocundo– San Cristobal y Valls.

SECCIÓN SEGUNDA:– Calles del Ateneo– Amalia– Concellers– Duque de la Victoria– General Cortijo– General Riego– Industria– Mediodía– Nuestra Señora o Rambla de Cataluña– Obispo Morgades– Parellada– Palma– Pasaje Alcover– Plaza de la Villa– Plaza de San Juan– Ribera– Santa Digna– San Juan– San Francisco– Tarragona– Tívoli– Verdaguer– Plaza Llorens– Pañellas– Parlamento– Soledad– Trafalgar y Plaza Igualdad.⁴⁵

Com es pot veure el sistema no era del tot clar, el carrer Ferran o el de Sant Pau, posem pel cas, el trobem al districte primer i al segon. Encara que les obligacions dels serenos quedaven regulades en un reglament especial, pocs anys després es va decidir revisar aquesta estructura de divisió i, per acord municipal de l'Ajuntament de Vilafranca del 1 de

⁴⁵ ACAP. Arxiu Municipal de Vilafranca. Lligall E-37.

juliol de 1909⁴⁶, la població va quedar dividida en quatre districtes. En realitat, com es pot veure tot seguit, quatre barris en tres districtes, amb quatre alcaldes de barri que literalment constaven així:

División de esta villa en cuatro distritos, con expresión de las calles que comprende la jurisdicción de cada uno de los Alcaldes de barrio respectivos.

Distrito 1º, Barrio 1º / Alcalde de idem. D. Miguel Oms Brunet / Calles que comprende

Aceite (callejón) / Aceite (plaza) / Alfarrás / Campanario / Cera / Clascar / Coll / Cort / Farrán / General Prim / Jaime 1º / Oriol/ Paloma / Poniente / Progreso / San Antonio / San Bernardo / San Félix / San Julián / San Pablo / San Pedro / Santa Maria / Santa Maria (plaza) / Término (casas del) / Vidal.

Distrito 2º, Barrio 2º / Alcalde de idem– D. Ramon Jover Bertran / Calles que comprende

Baños / Constitución / Escudillers / Fuente (arrabal) / Fruta / Galcerán / Graupera / Herreros / Muralla Vellets / Peguera / Poniente / San Jorge / San Pablo / Santa Magdalena / Trinitarios / Vall del Castell.

Distrito 3º, Barrio 3º / Alcalde de idem. D. Juan Casas Girona⁴⁷/ Calles que comprende

Barcelona / Bonaire / Carmen / Cid / Comercio / Dos de Mayo / Fuente / General Zurbano / Libertad / Luna / Montserrat / Miser Rufet / Milá (plaza) / Magarola / Norte / Oriente / Parellada números impares/ Pinas / Pou de la Pina/ Puigmoltó /

⁴⁶ Aquest any van passar per l'alcaldia Pacià Amiguet Trius, Santiago Güell Grau i Antoni Viñals Martorell

⁴⁷ Aquest nom apareix tatxat a l'original amb llapis i al damunt s'indica, també amb llapis "Felix Mestre Nutó".

Puigmoltó (plaza) / Quinta del Gallo / República (plaza) / San Cristobal / San Jocundo / San Sebastián / San Magín (muralla)/ San Raimundo / Sol / Santa Clara / Santa Digna números impares / Triángulo (plaza) / Valls / Igualada.

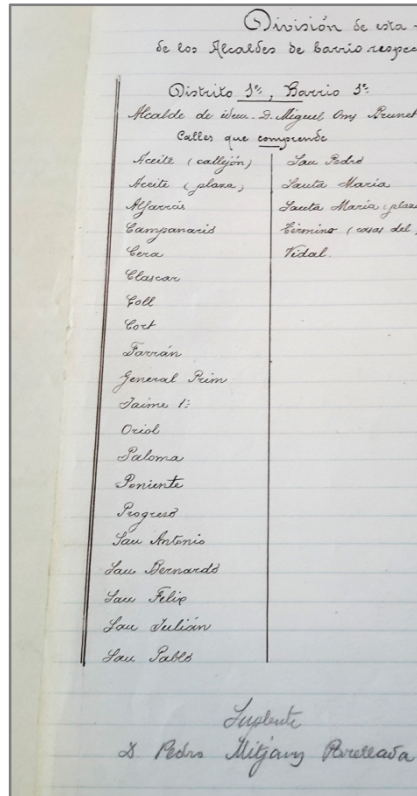
Distrito 3º, Barrio 4º / Alcalde de idem. D. Luís Cuyás Parera⁴⁸ Calles que comprende

Amalia / Ateneo / Concellers / Duque de la Victoria / General Cortijo / General Riego / Mediodía / Nuestra Señora / Obispo Morgades / Pasaje Alcover / Parellada números pares / Palma / Pañellas/ Plaza Llorens / Parlamento / Ribera / San Francisco / San Juan / San Juan (plaza) / Santa Digna números pares / Soledad / Tarragona / Tívoli / Trafalgar / Verdaguer / Villa (plaza) / Industria / Igualdad (plaza).⁴⁹

⁴⁸ Aquest nom apareix tatxat a l'original amb llapis i al damunt s'indica, també amb llapis "José Feliu Naudí".

⁴⁹ ACAP. Arxiu Municipal de Vilafranca. Lligall E-37.

*Inscripció de la divisió del barri primer del 1909 on consta el carrer Clascar
(ACAP. Arxiu Municipal de Vilafranca)*

Desconeixem quines atribucions i efectivitat van tenir aquests alcaldes de barri ni com van perdurar en el temps. En ambdós llistats constatem que el carrer dedicat a Hermenegild Clascar va ser sempre al districte primer i barri primer, igual com el carrer de Santa Maria, els dos únics que coneguem dels que ens han quedat referències que feien constar aquesta atribució a la placa de carrer. Les diferències entre el llistat del 1902 i el del 1909 són mínimes, en un i altre cas situa un centenar llarg d'espais urbans i en el de 1909— a banda de suprimir el nom que es donava a cada barri, que no corresponia a cap denominació popular— es corregien algunes incongruències del llistat del 1902 que ja hem indicat i les repeticions s'especificaven en carrers que pertanyien a un o altre barri fent constar si eren a la banda dels números parells o a la dels senars. Poques variacions més

hi trobem, tan sols canvien de barri *Aceite, Campanario, Bonaire, Montserrat, Milà* i potser algun altre. M. Àngels Alió creu que no hi va haver cap altra divisió burocràtica fins el 1926 quan dels quatre districtes urbans dos compartimentaven el barri del centre, un altre comprenia una part del Raval i l'altre el Poble Nou i Molí d'en Rovira.⁵⁰

A nivell de carrer, aquesta partició no creiem que fos gairebé coneguda pel veïnat, però suposem que era d'utilitat per a determinats serveis municipals que el 1909 van quedar especificats en el *Reglamento de empleados y dependientes del Ayuntamiento de Vilafranca del Panadés*, al que seguirà el 2 de març del 1921 un del personal administratiu que a l'article 26 especifica que els serenos a les 11 de la nit es reuniran davant la Casa Consistorial i des d'allí cadascú es dirigirà al barri que té assignat, en aquesta mateixa línia se situa el reglament del 1931 que especifica que els serenos durant el servei no podran abandonar la seva demarcació, barri o districte.⁵¹

La consciència de barri era efectiva d'alguna manera entre el veïnat, a l'arxiu municipal vilafranquí hi ha diverses peticions dels veïns per poder comptar amb un millor servei de vigilància nocturna, així ho demanen el 1918 els veïns del carrer de la Cort i les vies del seu entorn, hi ha una altra petició en aquest mateix sentit del 1919, i també es conserva una instància del 1927 en la qual el veïnat demana a l'Ajuntament una millora en la vigilància dels carrers de Part de la Riba, Rambla de Nostra Senyora i el seu entorn. Encara una altra, sense data, demana millorar el servei de vigilància per part dels veïns dels carrers de la Font, Carme, Puigmoltó, Lluna, Sant Jocund, Orient, Montserrat, Valls, Nord, Bonaire, plaça del Triangle, plaça Puigmoltó i plaça Milà, els mateixos que hi insisteixen el 1936 i encara en coneixem una altra, tampoc datada, dels veïns dels carrers d'Amàlia, Riego, Duc de la Victòria, General Cortijo, Ateneu, Bisbe Morgades, Migdia i Parlament.⁵²

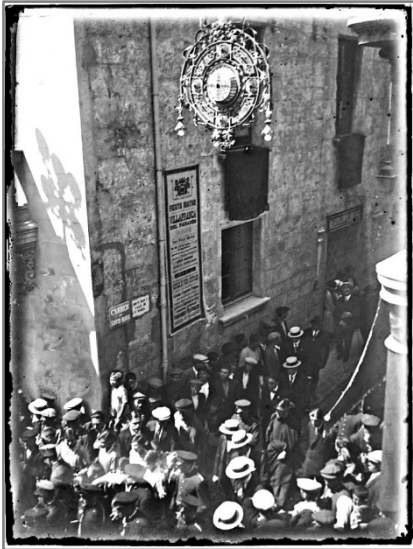
⁵⁰ ALIÓ, M. Àngels. 1986. *Projectes i realitat...* p. 37, nota 2.

⁵¹ ACAP. Arxiu Municipal de Vilafranca del Penedès. Lligall E-37.

⁵² ACAP. Arxiu Municipal de Vilafranca del Penedès. Lligall E-37.

Les plaques amb els noms dels carrers

*30 d'agost del 1927, entrada del seguici festiu a la plaça de la Vila
(ACAP. Arxiu de la imatge i el so. Fons Josep Durich).*

Aquest àmbit reflecteix el notable desori de la Casa de la Vila en el tema, derivat en part de les bones intencions que finalment no es portaven a terme, habitualment per manca de recursos econòmics. De forma i manera que durant molts anys el sistema físic de retolació dels carrers va ser divers i el mateix pel que fa al nom de cada via, tema aquest últim en el que, evidentment, no entren aquestes notes. A principis del segle XX hi havia rètols en rajola de ceràmica, molt semblant als dels números de les cases, aquest és el cas del que hi havia situat a la façana lateral de la Casa de la Vila, al carrer de Santa Maria, ceràmica desapareguda no fa molts anys, entrat ja el segle XXI. El 1930 l'Ajuntament de Vilafranca va decidir adquirir 96 plaques per a la retolació de carrers i places.⁵³ Sense que puguem constatar si aquest acord es va tirar endavant, consta que la Comissió de Govern de l'Ajuntament vilafranquí va aprovar el 30 de maig de 1934 facultar el Conseller Regidor

⁵³ Setmanari *Acció*, Vilafranca, 20 de setembre de 1930. p. 1.

de Governació per tal que es procedís a unificar les plaques de retolació dels carrers⁵⁴. El 1935 la casa Manuel Mestres de Barcelona exposava a les vilafranquines Fires de Maig les seves plaques esmaltades, i d'aquest tipus devien ser les que es van posar en alguns carrers com al de Santa Maria on el 1927 (imatge adjunta) n'hi havia dues, una en català, de metall esmaltat, i l'altre en castellà, de rajola de ceràmica. En aquells anys republicans i especialment el 1936 es va procedir a canviar el nom de nombrosos carrers.⁵⁵

Sabem que en els anys de la postguerra alguns carrers tenien plaques de marbre blanc amb lletres daurades, com era el cas de la plaça de Puis XII (plaça de Santa Maria) o el carrer Baldomero Lostau⁵⁶, altres conservaven les velles plaques de ceràmica i molts les de metall esmaltat, fins que el juliol de 1969⁵⁷ es van posar les primeres plaques metàl·liques, en castellà i amb l'escut barroc de la vila⁵⁸, fet que va obrir una llarga polèmica no sols per la discutible qualitat de les plaques sinó per l'ús de la llengua catalana en alguns noms –“Calle de la Cort”, “Plaza del Oli”– mentre altres–“Calle Herreros”, “Calle de la Fuente”– havien estat traduïts des del 1939.⁵⁹ Finalment va ser Pere Mas i Perera des de l'exili de Buenos Aires el que va posar ordre i explicació al tema del nomenclàtor.⁶⁰ En arribar el 1979, amb el primer Ajuntament democràtic, no sols es van canviar alguns noms de carrers i es van catalanitzar les plaques sinó que es va procedir a canviar-les totes per unes de noves fetes de rajoles de ceràmica, algunes amb una petita explicació sobre el significat del nom, fins que aquests darrers anys les plaques noves als carrers s'han fet metàl·liques.

⁵⁴ Setmanari *Acció*, Vilafranca, 9 de juny de 1934.p. 2.

⁵⁵ TETAS,p.339 i 340.

⁵⁶ Setmanari *Tothom*. Vilafranca, 2 d'agost de 1969. p. 4.

⁵⁷ Setmanari *Tothom*. Vilafranca, 19 de juliol de 1969.p. 8.

⁵⁸ És a dir amb l'orla i els lleons. Vid. POYO CREIXENTI, Antoni.2005 i 2006 “Escuts heràldics de Vilafranca del Penedès”. A: *del Penedès*. Institut d'Estudis Penedesencs. n. 11 i 13.

⁵⁹ Setmanari *Tothom*. Vilafranca, 22 de novembre de 1969 i 24 de gener de 1970.

⁶⁰ MAS I PERERA, Pere. 1970. “Definitiu: els noms dels carrers estudiats a distància. A: setmanari *Tothom*, 21 de febrer de 1970.p. 102-104.

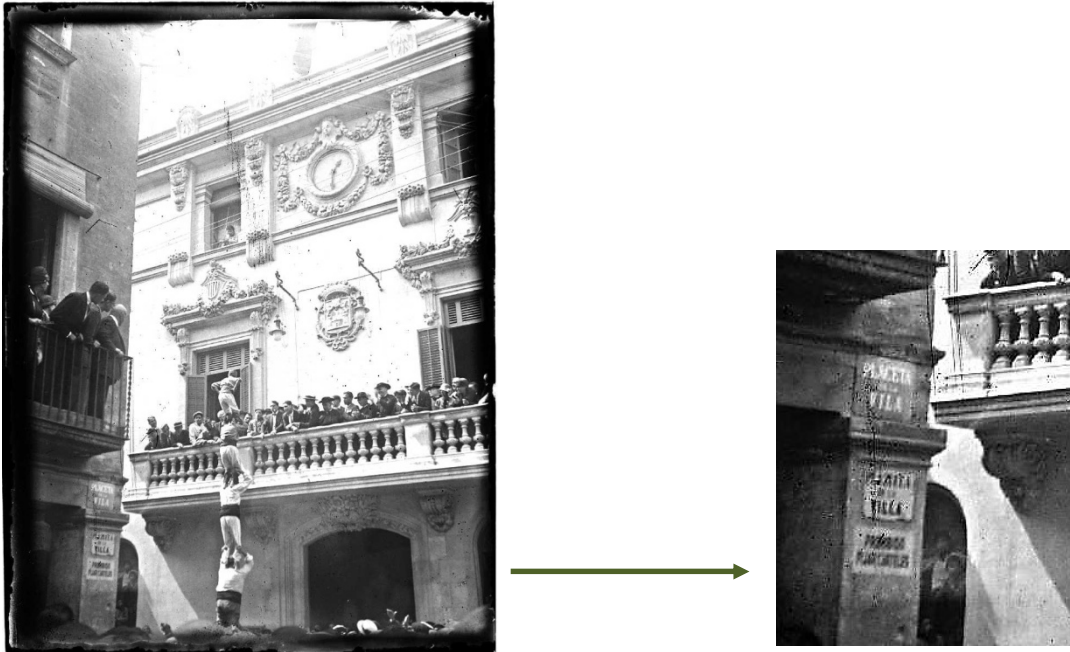

Cronologia de la placa del carrer d'Hermenegild Clascar

Tot el que hem explicat no ens aporta una informació certa i precisa sobre la placa objecte del nostre estudi. Volem creure que es tracta d'una peça única que explicaria una vegada més el desori de materials i dissenys que a inicis del segle XX imperava als carrers de Vilafranca. No ens consta en tots els fons que hem consultat gairebé cap altra placa dels carrers vilafranquins feta sobre pedra gravada i amb una silueta ondulant, tot i que possiblement n'hi havia altres, com la que constava a la cantonada del palau Moy amb el carrer de Sant Joan, a la que llavors era la placeta de la Vila, desapareguda el 1938, que veiem en una imatge castellera creiem que de l'any 1924 o 1925⁶¹ amb dues plaques, la superior indica "Placeta de la Vila" sembla que sobre metall i esmalt, i la inferior "Plazuela de la villa" potser feta de pedra i amb el perfil ondulat, en cap cas, però no sembla que s'indiqués el districte i el barri com succeïa amb la d'Hermenegild Clascar.

⁶¹ Vid. SOLE BORDES, Joan. 2012. "Sobre la façana modernista i altres reformes de l'edifici de l'Ajuntament de Vilafranca". A. *del Penedès*. n. 27-28.

*Placeta de la Vila abans de l'enderroc de cal Moy durant la guerra civil
(ACAP. Arxiu de la imatge i el so. Fons Josep Durich).*

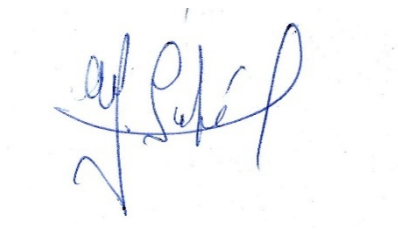
*Detall de la fotografia anterior datada el 19 de març de 1974 on s'observa la silueta
ondulada de la placa a la façana de la casa Font-rodona o cal Freixedas (ACAP.
Arxiu de la imatge i el so).*

**El Govern de Catalunya va atorgar a l'Institut d'Estudis Penedesencs la Creu de Sant Jordi l'any 2014
"per l'interès de la tasca que du a terme aquest centre, dedicat a l'estudi, la promoció i la difusió del
patrimoni cultural, històric i científic..."**

CONCLUSIONS

A la vista de les imatges i referències podem considerar com a cert que la placa amb la denominació de reconeixement a Hermenegild Clascar era situada on encara n'hi ha una ara, a l'actual edifici del Consell Comarcal de l'Alt Penedès. Evidentment, ha de ser com a mínim de l'any 1888 i tot sembla indicar que de data posterior, a partir del moment que, com hem estudiat, s'estructura oficialment el sistema de districtes i barris, es a dir el 1902. Tot i això, també podria ser que s'hagués posat a la cantonada de la construcció poc després de la inauguració de l'edifici actual el 1880⁶² o a l'entorn de la modificació modernista de la façana i part de l'interior de la casa Font-rodona feta el 1903 per l'arquitecte Antoni Serrallach.⁶³ El cert és que, tal i com testimonia la imatge del 19 de març de 1974, en aquesta data la placa amb la característica silueta ondulada, ocupava encara l'esmentada façana de cal Freixedas en la cantonada amb el carrer de Sant Julià, de manera que hem de creure que no va ser retirada fins a la catalanització de les plaques amb el primer Ajuntament democràtic del 1979.

Joan Solé Bordes

Vilafranca, abril- maig del 2021

⁶² CERVERA BOLET, Pere i MORALES FERNÁNDEZ, Marc. 2009 *Cal Freixedas, història d'una casa modernista*. Consell Comarcal de l'Alt Penedès i Institut d'Estudis Penedesencs. Vilafranca. p.13, 23 i 45.

⁶³ ROSSELLÓ RAVENTÓS, Joan (et alt.). 1986. *L'Alt Penedès*. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya. p. 231. ROSSELLÓ RAVENTÓS, Joan (et alt.). 1992. *Vilafranca del Penedès a través...* p. 103.

Institut d'Estudis Penedesencs

secretaria@iepenedesencs.org

www.iepenedesencs.cat

Tel. 669882959

Seu fiscal:

C/ Ferrers, 54, baixos

08720 Vilafranca del Penedès

Entitat registrada a la Direcció General de Dret i Entitats
Jurídiques de la Generalitat de Catalunya, capítol
d'Associacions, secció 1^a, número 3.360

CIF G-08885311

Membre del Cens d'entitats de foment de la parla catalana

Adherida a la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla
Catalana. (CCEPC)

Adherida a l'Institut Ramon Muntaner. (IRMU)

Antena de l'Observatori del Patrimoni Etnològic i Immaterial
de la Generalitat de Catalunya

